

ЩОДО РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ЗАЙНЯТОСТІ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ У ЛУГАНСЬКОМУ РЕГІОНІ

Бабіч-Касьяненко Крістіна Вікторівна,
*аспірант кафедри правознавства
Східноукраїнський національний університет
імені Володимира Даля*

Котова Любов Вячеславна,
*к.ю.н., доцент кафедри правознавства
Східноукраїнський національний університет
імені Володимира Даля*

Робота присвячена вивченню питань регулювання у сфері зайнятості осіб з інвалідністю у луганському регіоні. Авторами наведено статистичні дані щодо трудової зайнятості інклюзивних осіб, запропоновано концептуальний документ, за допомогою якого можуть бути покращені механізми працевлаштування інвалідів.

Ключові слова: інклюзивні особи, інваліди, працевлаштування інклюзивних осіб

У сучасних економічних умовах є вкрай необхідним здійснення глибоких перетворень у сфері зайнятості різних категорій населення, насамперед соціально вразливих, і розроблення нових підходів щодо регулювання та посилення захищеності громадян. У цих складних умовах важливе місце займають проблеми зайнятості осіб з інвалідністю, які надзвичайно актуальні як для України в цілому, так і для Луганської області, зокрема, адже область на теперішній час потребує неабиякої уваги та допомоги державної влади з огляду на збройну агресію Російської Федерації, яка триває протягом 2014–2019 р., та безпосередню близькість нашого регіону до зони проведення ООС.

Аналіз доступної інформації показує, що протягом останніх 20 років на тлі збільшення чисельності осіб з інвалідністю відбувається зниження їх трудової зайнятості. Кількість осіб з інвалідністю що-

річно збільшується приблизно на 8–9 % [2]. В Україні при загальній чисельності постійного населення 42 584 542 осіб (станом на 01.01.2017 р. без урахування тимчасово окупованої території АР Крим та м. Севастополя) чисельність осіб з інвалідністю становила 2 603 319 (у тому числі: 240 591 осіб з інвалідністю I групи, 900 478 – II групи, 1 306 151 – III групи та 156 099 дітей з інвалідністю) [5]. Таким чином, чисельність осіб з інвалідністю сягає показника в 6,11 % від загальної чисельності населення країни. При цьому, за зазначеною вище інформацією станом на 01.01.2017р. кількість осіб з інвалідністю в Луганській області становить 51 970, із них I групи – 4 920, II групи – 18 847, III групи – 26 022, крім цього діти з інвалідністю до 18 років становлять 2 181 осіб [3]. У Луганському обласному центрі зайнятості станом на 01.12.2017 р. перебуває 667 осіб з інвалідністю, що складає 25 % від загальної кількості людей з особливими потребами, з них за 11 місяців 2017 р.: 43 % працевлаштовані, 10 осіб – зайняли пільгові робочі місця, 76 осіб – пройшли перенавчання, 73 особи – брали участь у громадських роботах [4].

Наведені дані свідчать про зростання безробіття серед працездатних осіб з інвалідністю і про те, що збільшення кількості зайнятих осіб з обмеженими фізичними можливостями не пов'язано з тим, що стало більше осіб, які повністю втратили працездатність. Основними причинами низької працевлаштованості зазначеної категорії осіб на ринку праці, на нашу думку, є ігнорування роботодавцями потреб осіб з фізичними особливостями у створенні спеціального робочого місця та безвідповідальне ставлення до виконання трудового законодавства; кризовий економічний стан самих підприємств в умовах ситуації, яка відбувається на Сході країни та відображається на інших регіонах; відсутність альтернативних форм вирішення питання щодо виконання доведеного нормативу робочих місць на законодавчому рівні.

В умовах економічної незацікавленості роботодавців у прийнятті на роботу осіб з інвалідністю, низької якості і неконкурентоспроможності їх робочої сили, неможливості працевлаштування осіб з інвалідністю при вимушеному звільненні кваліфікованих працівників внаслідок спаду виробництва, загострення кон'юнктури ринку

праці, а також труднощів у створенні спеціалізованих робочих місць на деяких підприємствах з огляду на специфіку технології виробництва чи скрутний економічний стан існує необхідність розроблення та впровадження більш чіткого механізму правового регулювання, яке має на меті вдосконалення процедури працевлаштування осіб з інвалідністю – Концепції сприяння зайнятості осіб з інвалідністю (надалі – Концепція), зокрема у Луганській області, як прикладу та основи для інших регіонів країни.

Концептуальний документ, засновуючись на Конституції України, відповідно до якої в Україні визнається і діє принцип верховенства права, керуючись положеннями Загальної декларації прав людини, Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права, Європейською соціальною хартією (переглянутою), Законами України «Про зайнятість населення», «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні», має враховувати сучасний стан працевлаштування осіб з інвалідністю у Луганській області; причини, процеси та чинники, які впливають на трудову активність осіб з обмеженими фізичними можливостями; перспективи можливостей і обмежень (наслідків) у сприянні зайнятості осіб з інвалідністю у Луганській області зокрема.

Запропонований нами концептуальний документ містить положення, що змінюють і вдосконалюють раніше передбачені нормативно-правовими актами обов'язки для суб'єктів господарювання усіх форм власності у Луганській області щодо виконання нормативу працевлаштування осіб з інвалідністю; щодо взаємодії, співпраці з органами місцевого самоврядування, з медико-соціальними експертними комісіями та міськими (районними) центрами зайнятості у Луганській області, Луганським обласним відділенням Фонду соціального захисту інвалідів, Фондом соціального страхування України у Луганській області, громадськими об'єднаннями осіб з інвалідністю, які покликані на виконання правових норм регулювання працевлаштування та зайнятості осіб з інвалідністю.

Метою Концепції є сприяння розвитку повної й ефективної зайнятості осіб з інвалідністю в Луганській області. Зазначений напрямок розглядається нами як: 1) система стандартів, що визначає

зміст права на гідну працю, сутність розвитку трудової активності осіб з інвалідністю та основну умову реалізації ними цього права; 2) обізнаність регіону щодо реалізації прав людини з особливими потребами, толерантного ставлення до осіб з інвалідністю; 3) розуміння ролі та взаємодії міських центрів зайнятості в Луганській області з партнерськими організаціями щодо забезпечення потреб осіб з інвалідністю у Луганській області у робочих місцях; а також 4) стандартів доступу до інклюзивної професійно-технічної та вищої освіти для осіб з інвалідністю як бази для вільної конкурентної спроможності на ринку праці та професійної реабілітації.

Вважаємо, основними завданнями документу є: розвиток трудової активності, ефективна зайнятість та самореалізація осіб з інвалідністю в Луганській області; доступність інклюзивної професійно-технічної та вищої освіти для осіб з інвалідністю; збільшення організаційно-технологічних засад діяльності міських центрів зайнятості у Луганській області щодо сприяння працевлаштуванню осіб з інвалідністю з урахуванням особливої ситуації в регіоні та підвищення їх взаємодії з партнерськими організаціями щодо забезпечення наявності робочих місць; сучасна мотивація праці та професійна реабілітація осіб з інвалідністю в регіоні, виявлення нових концептуальних підходів до формування стратегії зайнятості, наприклад, соціального підприємництва. На сьогодні факт існування в Україні неприбуткових організацій із соціальною місією дає оптимістичні сподівання на розширення кола учасників та подальший розвиток соціального підприємництва для осіб з обмеженими фізичними можливостями. Відповідно до цього, досягнути соціального ефекту підприємства для таких осіб можливо наступним чином: залучаючи цільову групу з числа осіб з обмеженими фізичними можливостями до надання послуг і вироблення товарів, тим самим вирішуючи проблеми соціалізації, адаптації, терапії, та їх працевлаштування тощо; надаючи якісні послуги та товари представникам цільової групи на пільгових умовах, тим самим задовольняючи їх потреби та покращуючи якість життя, що є безумовним плюсом; ведучи підприємницьку діяльність та направляючи доходи на підтримку соціальної місії неприбуткових організацій; застосовуючи інноваційні підходи до

вирішення проблем, що реально поліпшують соціальне становище широких верств населення та цільової групи з числа осіб з інвалідністю у тому числі [1].

Підсумовуючи вищевикладене, слід констатувати необхідність вдосконалення правового регулювання у сфері працевлаштування осіб з інвалідністю, оскільки зазначена категорія громадян є вразливою та найбільш незахищеною в умовах змін України. При цьому розроблення та впровадження Концепції сприяння зайнятості осіб з інвалідністю у Луганській області, як регіону, який наразі потребує більш пильної уваги з огляду на політичну та економічну ситуацію, є одним із шляхів вирішення наявної проблеми недосконалості правового регулювання. Концепція, як керівний документ – орієнтир державної соціально-економічної політики регіону, закладає базові організаційно-правові, інституційні і певною мірою теоретико-методологічні підвалини розвитку, доповнення та конкретизації засад сприяння зайнятості осіб з інвалідністю у Луганській області. Прогноз очікуваних результатів затвердження та впровадження Концепції показує, що документ сприятиме приведенню норм законодавства України, на прикладі одного регіону, до міжнародних стандартів та практики Європейських країн, підвищенню розвитку ринку праці у Луганській області та зміцненню всебічної інтеграції осіб з інвалідністю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабіч-Касьяненко К.В. Соціальне підприємство, як шлях до гарантованого конституційного права на працю для осіб з обмеженими фізичними можливостями. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. Северодонецьк: [СНУ ім. В. Даля], 2016. №31. С. 255-266 URL: <http://dspace.snu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/1061/1/255-266.pdf>.

2. Лист Міністерства соціальної політики України від 14.02.2018р. вих. №16/0/133-18/171 «Про розгляд звернення». URL: <https://dostup.pravda.com.ua/request/31092/response/64384/attach /2/16%200%20133%2018%20id1464540.pdf>

3. Соціальний захист населення України: Статистичний збірник/ Державна служба статистики України/ Відп. за випуск Кармазіна О.О. Київ: ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2017. 122 с.

4. Співпраця соціальних партнерів щодо вирішення питань працевлаштування осіб з інвалідністю, Доповідь від 11.12.2017р. // Управління виконавчої дирекції Фонду соціального страхування України. URL: <http://www.fssu.gov.ua/fse/control/lug/uk/publish /article/84267.jsessionid=FFE3F408E03D77C3EAD6F5C9FF9392EF>.

5. Чисельність наявного населення України на 1 січня 2017 року / Державна служба статистики України/ Відп. за випуск Тімоніна М.Б. Київ: ТОВ «Август Трейд», 2017. 82 с.

МАЛІ ПІДПРИЄМСТВА ЯК ОРГАНІЗАЦІЙНІ ФОРМИ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Борисов Ігор Вячеславович,

к. ю. н., старший науковий співробітник

НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку

НАПрН України

Робота присвячена дослідженню питань малих підприємств як організаційної форми інноваційної діяльності. Автором проаналізовано національну законодавчу базу та доктрину (як вітчизняну, так і зарубіжну) через призму регламентації зазначеної тематики та зроблено ґрунтовні висновки.

Ключові слова: малі підприємства, організаційна форма інноваційної діяльності, компанії «spin-off», фонди венчурного капіталу.

Сучасні умови розвитку держави характеризуються зміщенням акцентів на пріоритетність інноваційних напрямів діяльності. Між тим інновації вимагають сприятливого соціально-економічного середовища, включаючи і законодавче забезпечення функціонування національної інноваційної системи в цілому, а також її складової – інноваційних структур, які створюються з метою інтенсифікації розробки, виробництва та впровадження наукоємної конкурентоспроможної продукції із спрямуванням взаємоузгоджених дій наукових організацій, закладів освіти, промислових підприємств та інших суб'єктів на задоволення потреб внутрішнього ринку і нарощування експортного потенціалу країни.

Відповідно із Законом України «Про інноваційну діяльність» (далі – Закон) [1] суб'єктами інноваційної діяльності можуть бути і юридичні особи, які провадять інноваційну діяльність і (або) залучають майнові та інтелектуальні цінності, вкладають власні чи запозичені кошти в реалізацію в Україні інноваційних проектів (ст. 5). Звідси й інноваційна інфраструктура України визнається сукупністю підприємств, організацій, установ, їх об'єднань, асоціацій будь-якої форми власності, що надають послуги (фінансові, консалтингові, маркетингові, інформаційно-комунікативні, юридичні, освітні тощо) із забезпечення інноваційної діяльності (ст. 1).

Складовою інноваційної інфраструктури можуть бути науково-дослідні та проектно-конструкторські організації, які працюють за профілем інноваційної структури; заклади освіти, які працюють за таким же профілем або спеціалізуються на підготовці та підвищенні кваліфікації фахівців з базових спеціальностей інноваційної структури; підприємства, які впроваджують результати науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт та винаходів; інноваційні фонди, комерційні банки, страхові фірми; суб'єкти підприємницької діяльності, що надають юридичні послуги, послуги в галузі науково-технічної експертизи, менеджменту, маркетингу, транспорту, рекламної, видавничої та інформаційної діяльності.

Найбільш поширеним різновидом інноваційної структури організаційного типу на сьогодні є інноваційне підприємство (об'єднання підприємств), що розробляє, виробляє і реалізує інноваційні продукти і (або) продукцію чи послуги, обсяг яких у грошовому вимірі перевищує 70 відсотків його загального обсягу продукції і (або) послуг та може функціонувати як інноваційний центр, бізнес-інкубатор, технополіс, технопарк тощо (ст. 16 Закону).

Одним з найважливіших завдань у створенні інноваційних підприємств є формування його структури, яка має бути динамічною і змінювати свої параметри щодо виконання тих завдань, які виникають у процесі створення інновацій. Властивим елементом системи відносин в економіці ринкового типу стали малі форми підприємств, включаючи і інноваційні, які забезпечують інноваційну активність і підтримують конкурентне середовище. Малі інноваційні підприєм-

ства щодо комерціалізації результатів наукової та науково-технічної діяльності досягають скоріших результатів. Це пояснюється, зокрема вузькою предметною спеціалізацією цих організаційних форм, їх готовністю йти на більший ризик, входженням в бізнес на ранніх стадіях життєвого циклу інновацій, невисокою капіталоємністю виробництва. До видів малих інноваційних форм можна віднести: профіт-центри, інжинірингові та венчурні фірми, спін-компанії («spin-off» та «spin-out»).

Слід відмітити, що в науковій літературі російським вченим Л. Г. Раменським і швейцарським вченим Х. Фрізевинкелем була запропонована класифікація підприємств та компаній за типом інноваційної поведінки: підприємства-віоленти (віолентна поведінка); підприємства-патієнти (патієнтна поведінка); підприємства-експлеренти (експлерентна поведінка) і підприємства-комутанти (комутантна поведінка). До малих інноваційних форм вчені віднесли невеликі компанії – експлерентів, які займаються, в основному, науковими, конструкторськими розробками, комерційним освоєнням технічних відкриттів, виробництвом дослідних, пробних партій товарів. Головна їх роль полягає у створенні нових продуктів і технологій та впровадження радикальних нововведень [2].

Профіт-центри – тимчасові об'єднання науковців, які є фахівцями в суміжних галузях науки і техніки, а також менеджерів. Ці об'єднання можуть ефективно вирішувати конкретні наукові та науково-технічні завдання з виходом на освоєння нових видів продукції.

Інжинірингові компанії займаються, як правило, доопрацюванням нововведень до стадії їх промислової реалізації, а також проводять консультації і надають послуги в процесі впровадження нових розробок.

Інжинірингова діяльність пов'язана з наступними видами послуг і робіт: проектування об'єктів, розробка планів будівництва і реконструкції, контроль за виконанням робіт (консультативний інжиніринг); наданням замовнику технологій, розробкою проектів з енерго- і водопостачання, транспорту, зв'язку та ін. (технологічний інжиніринг); поставка обладнання, техніки, виконання будівельних робіт (загальний інжиніринг).

В сучасних умовах вкладення капіталу в нові компанії вважається «ризиковим» видом діяльності, за англійською термінологією, венчурною. Ризик – це те, що завжди супроводжує будь-яке нововведення. Природно, що перша проблема, яка постає перед організацією, яка вирішила зайнятися інноваційною діяльністю, це проблема мінімізації ризику втрати вкладеного капіталу в разі невдачі інноваційного проекту. Вирішення цієї задачі лежить саме в площині використання малих організаційних форм інноваційних підприємств. Передумовами ведення венчурного підприємництва та заснування у цій сфері юридичної особи є наявність: ідеї нововведення (нового продукту, технології, послуги); суспільної необхідності в даній інновації; підприємця, який на основі нововведення бажає заснувати венчурне підприємство; трудового колективу (персоналу), який за своєю кваліфікацією спроможний виконувати науково-технічну діяльність; «ризикового» капіталу для фінансування підприємства.

Венчурне підприємництво має численні форми, серед яких: незалежні, частіше малі, інноваційні підприємства з використанням капіталу інвестиційних фондів; підприємства, що впроваджують інновації, організовані на пайових засадах промисловими корпораціями, так звані зовнішні фонди корпорацій; внутрішні венчурні відділи корпорацій, основою яких є виділення підприємницької групи як самостійного венчурного підрозділу.

Фонди венчурного капіталу не лише інвестують, але й підтримують розвиток компаній із високим потенціалом зростання на ранніх стадіях розвитку, створюючи робочі місця для висококваліфікованого персоналу у нових інноваційних сферах, де інші фінансові інструменти важкодоступні. Фонди більш пізніх стадій розвитку інноваційного процесу сприяють передачі прав власності існуючих компаній, допомагають малим компаніям вирости у великі, а також здійснюють інвестиції в життєздатні підприємства, які є відділеннями (spin-out) вже існуючих компаній, сприяючи диверсифікованості й освоєнню нових ринкових ніш [3].

На сьогодні пошук нових організаційних форм і правових механізмів здійснення інноваційної діяльності триває. Це пов'язано з тим, що розробка і впровадження інновацій на одному виробництві

не завжди ефективні з погляду на великі витрати, які з цим пов'язані, а також ризиком отримання негативного результату. Тому на практиці, запозичивши досвід організації інноваційних процесів інших країн світу, в якості вирішення цієї проблеми пропонується застосування інновацій, які вже створені за межами конкретного господарюючого суб'єкта шляхом укладення між зацікавленими суб'єктами інноваційних договорів, зокрема договорів трансферу технологій; технологічне співробітництво шляхом об'єднання зусиль суб'єктів в інноваційному розвитку (технологічні парки, технополіси); створення нових компаній інноваційного спрямування. Так, в Україні спостерігається процес академічного відокремлення університетських структур та утворення на їх основі спін-компаній («spin-off» та «spin-out») [4, с. 5–12; 5, с. 93–108].

Компанії «spin-off» – це малі інноваційні підприємства, чия діяльність спрямована на комерційне впровадження науково-технічних результатів, отриманих в ході виконання проектів у військово-промисловому комплексі. Компанії «spin-out» є різновидом венчурних структур, заснованих декількома співінвесторами, які гарантують фірмі підприємницьку свободу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про інноваційну діяльність: Закон України № 40-IV від 04.07.2002 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 36. Ст. 266.
2. Новиков В. С. *Инновации в туризме*. Москва; ИЦ «Академия». 2007. 208 с.
3. Правовая среда венчурной деятельности в РФ. *Российская ассоциация прямого и венчурного инвестирования*. Москва. 2009. С. 5–6. URL: http://www.allventure.ru/lib/23/#replies_page1.
4. Шевченко Л. С. Університет як суб'єкт інтелектуального підприємництва. *Теорія і практика правознавства*. 2014. Вип. 1 (5). С. 5–12.
5. Татомир І. А. Вплив академічного капіталізму на спін-офф активність дочірніх компаній. *Фінанси України*. 2018. Вип. 2. С. 93–108.